

אי אפשר לומר שהראב"ד יסבור שאחוריהן לא עמלו שהרי מפורש שם במשנה, ואפילו להגירסא האחרת בפסחים הג"ל, מ"מ נעמלו מגבן ודאי שגבן עמל, וע"כ שהשגת הראב"ד עולה על פשוטי כלי שטף בה"ב, ולי"ע לי עובד אהב עטם יש בזה, לומר שפשוטי כלי שטף הם נעמלו מחובן עמלן אף גבו, ואם נעמלו מאחוריהן, אף אחוריהן לא נעמלו, והלא ממ"מ אי אמרין שמאחר שמדאורייתא אין עומאח בפשוטין, בזה לא חזו למדרסות, אף עומאח משקין לא גזרו, א"כ אף מחובו לא יעמלו, ואי אמרין כיון שמדרבנן עמל אף פשוטי כלי שטף, ממילא גזרו גם עומאח משקין, אף מאחוריהן יעמלו שהרי בשאר עומאות בפשוטי כלי שטף מדרבנן אף מאחוריהן עמל, מ"ש שחילקו לענין עומאח משקין והוא תימה צעני.

ונראה בזה, שהראב"ד סובר שאף שרבן גזרו עומאח אף על פשוטי כלי שטף כשהן משמשי האדם והכלים, והחשיבו את זה כמו שיש לו חוך ומקבל, וזו רק לענין הכד הזה המשמש את האדם והכלים, שהוא נחשב לחוך, וממילא ה"ז כלי שיש לו חוך ובית קיבול, ומעמל מכל הכדין אם נגע בעומאח, אבל לענין זד השני שיכ"י נחשב לאחוריהן של חוך לא מלינו שטשו חכמים לכלים המשמשים את האדם והכלים, ואין להזד השני שם אחוריהן, ובכל העומאות לא איכפת לן, שלא צעין כלל שיכ"י להזד השני שם אחוריהן של חוך, אלא כל דבר שיש לו חוך, מאיזה זד שיגע בעומאח נעמל, אבל לענין עומאח משקין, שגזרו על עומאח אחוריהן, ואם נעמל גבו לא נעמל חובו, הרי זה דין מסויים עומאח גבו ואחוריהן, ע"כ במשמשי אדם וכלים לענין זד השני לא עשו שיקרא אחוריהן כלל, וע"כ אין אחוריהן עמל אם נגעו במשקין, רק אם הם נגעו מחובן בזה המשמשי אדם וכלים, שפיר נעמל אף אחוריהן, לאו משום דין אחוריהן, אלא שבעמל חובו ממילא נעמל כל הכלי, אבל עומאח אחוריהן אין בפשוטי כלי שטף, רק אם יש לו חוך, אז יש עומאח אחוריהן.

מכלים משנה ג' שמפורש שם כל שאין לו חוך בכלי חרס אין לו אחוריים, שהרמב"ם צפירות המשנה שם מפרש לענין כלי"ה גופה, שאם אין לו חוך לא נעמל אחוריו, ומשום שאם יש לו חוך נעמל אחוריו, ה"י ס"ד שאפילו צאין לו חוך נעמל אחוריו, ע"ז אמר המשנה שצאין לו חוך לא נעמל אחוריו, ועיין במל"מ צפ"א מכלים הג"ל שכתב שזה המקור לדין הרמב"ם הג"ל שאף בכלי חרס נעמל גבו ע"ש, ומוכה מחי שהמשנה חידש הדין דאם אין לו חוך בכלי חרס אין עומאח אחוריים, ומשום שצבלי שטף הם אין חוך, מ"מ אחוריו עמל ואף בלא חזו למדרסות, ע"כ אשמועינן המשנה דבכלי חרס אינו כן, והעטם כמו שביארתי, שצבלי חרס אין זו אחוריים, משום שאין בכלי חרס הדין דמשמשי האדם ¹²³⁴⁵⁶⁷ואח"כ ודוק היטב.

והנה הראב"ד בהשגות כאן כתב וז"ל א"א ואף לא אחוריהן, ומ"ש אינו מחזור עיין בצבורות עכ"ל, ועיין במל"מ צפ"א מכלים ה"ג שכתב שהשגת הראב"ד היא על דין השני בפשוטי כלי שטף, שהרמב"ם סובר שאם נעמלו אחוריהן במשקין לא נעמל חובן, ומשמע ה"א אחוריהן נעמלו, והוא סובר שצבלי אין עומאח אחוריהן בפשוטי כלי שטף בזה לא חזו למדרסות, כפשטות הגמ' בצבורות הג"ל ואין לו חוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי עומאח הוא, ומתוך צהנך דחזו למדרסות, ומשמע דאם לא חזו למדרסות אין עומאח אחוריים בפשוטי כלי שטף, וזהו שמשיג כאן על הרמב"ם, וכן נראה שזה ביאור דברי הכ"מ כאן, שכתב מקודם שהשגת הראב"ד היא, שאף אם נעמל חובן לא נעמל גבן, וגרים בהנרייתא המובא בפסחים כן כמו שהביא הר"ש בפכ"ה מכלים ע"ש, וא"כ השגת הראב"ד עולה על הדין שבה"ב צכרים וסכחות, ואח"כ כתב א"י עעמו לומר דמדכתב הרמב"ם לא נעמלו חובן משמע דאחוריהן עמל והראב"ד סובר דאף אחוריהן לא עמלו וכו', וכוונתו שהשגת הראב"ד היא על הדין שבה"ב בפשוטי כלי שטף, דעל כרים וסכחות

הלכות מקוואות

שנאמח אף על הגוף נאמר הכלל"מ שצעין רוב ומקפיד וא"כ לא נאמר בהלכה דין השערות, וא"כ מ"ל שדין על השערות דין רוב וחליטה צפ"ע בלא הגוף, ואיזה סברא יש בזה ולי"ע, ועיין בר"י ספ"ב בשערות בהלכות נדה צ"ח שם, שהביא מחלוקת הגאונים והרמב"ם, וכתב משמע דס"ל דכיון דאיתא לן חרי קראי חד לשערו וחד לבשרו, כל חד וחד באפי נפשי הוא רוב שער ואע"פ שאינו רוב גופו חוץ, והרמב"ם ז"ל סובר דשערו ובשרו חד גופא הוא ואפילו כל שערו קשור נימא אינו חוץ א"כ יש בגופו דבר חוץ שהוא משלים לרוב גופו, והראב"ד ז"ל מסכים בהשגות לדברי הגאונים וכו' עכ"ל, ועדיין לא מוסבר דעת הגאונים, סוף סוף העצילה על השערות הוא משום שזה כהגוף, ומ"ל לדון עליהן דין החליטה צפני ע"מ.

ונראה שהגדר הוא מאחר שצריכין קרא להצריך עצילה גם השערות כדאיתא בעירובין ד"ד וילפין מדכתיב ורחץ את כל בשרו במים, את הטפל לבשרו וזהו שער, הרי שאין השער חשיבו כגופו, וע"כ אף אחר הריבוי לא נאחדה בזה שהשער הם כגופו, אלא אף שאין כגופו

מ"מ

ק פ"ב הט"ז שתי שערות או יותר שהיו קשורין כאחת קשר אחד אינן חולטין מפני שהמים צאין בהן, ושערה אחת שנקשרה חולטת, והוא שיכ"י מקפיד עליה, אבל אם אינו מקפיד עליה עלתה לו עבילה עד שהיה רוב שער קשור נימא נימא צפ"ע, וזה הורו הגאונים, ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין עבילה ואינו כגוף צפ"ע כדי שנאמר רוב השער, אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור נימא נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו עבילה א"כ נלטרף לחוץ אחר על גופו ונמא כל רוב גופו כמו שביארנו, ואחד הגדה ואחד שאר העמלן שיש צראשן שער עכ"ל. והראב"ד בהשגות כתב כדברי הגאונים הוא העיקר עכ"ל. וכן סתם בשו"ע יורד"ע סימן קצ"ח סעיף ה' כדעת הגאונים וע"ש ביאור הגר"א שכתב רא"י לשיטתם מס"פ מרובה דפ"ב א' יעווי"ש, וצריך ביאור להבין סברתם, מה עטם יש בזה לדון על השערות כגוף צפ"ע ולפסול אם יש חליטה ברוב השערות ומ"ל זאת, שנאמל לשיטת רש"י בעירובין ד"ד ב' שכל הכלל"מ שנאמר ברוב ומקפיד הוא בשערות ולא בגוף, ובגוף אף מיעוט חוץ, אין מקום להקשות בזה, שהרי בזה נאמר הכלל"מ, אבל לשיטת הגאונים, משמע שסברי

המים עוזרים עליו, ואיך מוטיל העצילה, וגם על החום קשה למה לריבין לזה מדין חליצה, תיפוק שאין המים עוזרים על מקום החתך, וזה העירי חכם אחד ולי"ע בכל זה.

ב פ"ט ד"ו, למעלה מזה המעיין שמימיו מוטעין והרצו עליו מים שאובין שוב למקום שאין מעהרין צמים הגמשיין ממנו אלא צמים הנקוין ועומדין באשבורן, ושוב למעיין שהוא מעהר בכל שהוא שהמעין אין למימיו שיעור אפילו כל שהן מעהרין עכ"ל.

דין זה הוא משנה בפ"א ממקואות משנה ז', ושיטת הר"ש היא שם, דבאופן זה שהרבה מים שאובין צמעיין, כבר אין המעיין מעהר צוחלין אלא צעיין אשבורן, ומ"מ לא צעיין שיעור מ' סאה, אלא סגי בכל שהוא כדין המעיין, ומה דאיתא בתוספתא מעיין שמימיו מוטעין וריבה עליו והרחיבו מעהר באשבורן ואינו מעהר צוחלין אלא עד מקום שהוא יכול להלך מתחלתו, הפירוש הוא לא בשריבה צמים שאובין, דאם ריבה צמים שאובין אפילו במקום שהי יכול להלך מתחלתו ג"כ אינו מעהר צוחלין, כפשוטו של המשנה ה"ל שאינו מעהר אלא באשבורן, אלא הפירוש שריבה, שעשה בריבה לפני, ונתמלאת מים צוחלין במקומות שלא הי צוחלין מתחלה אין אותן המקומות כשרין אלא באשבורן, אבל מ' סאה ודאי לא צעיין, ובמקום שהי מהלך מתחלה מעהר אפילו צוחלין, וזה שיטת הר"ש, וכן פירש הר"ש המשנה בפ"ה ממקואות, מעיין שהוא משוך כגדל ריבה והמשיכה הרי הוא כמו שהי, שהפירוש כגדל, שמימיו צוחלין במקומות, וריבה היינו שעשה בריכות לכל המקומות, ונתמלאו מים, הרי הוא כמו שהי, דבמקום שהי צוחלין קודם שריבה והרחיבן שם מעהר צוחלין, ומן הצדדין שזה במקום שהרחיבן ע"י הבריכות אין מעהר אלא באשבורן, ובהתוספתא ה"ל, והביא מה שמפורש בתוספתא צעיין מעיין שהוא משוך כגדל כפירשו ע"ש, ואם הי עומד וריבה והמשיכו שוב למקום לטהר באשבורן ולמעין להעציל צו בכל שהוא, פירש הר"ש שם העטם מאחר שאותו המעיין לא הי מימיו צוחלין אלא עומדין, וע"י שריבה והרחיבו עשה צוחלין אין מעהר צוחלין מאחר דעיקר מקום המעיין אין צוחלין עיי"ש.

ובראיה בביאור דין זה, צמח שדין אחד לשניהם, היינו אם הרבה מים שאובין צמעיין, שמעבר רק באשבורן אף אם הי צוחל לפני שריבה, ומ"מ סגי בכל שהוא כדין מעיין, וכן אם ריבה ע"י שהרחיבו, צמח במקום שלא הי מהלך מתחלה אינו מעהר רק באשבורן ומ"מ סגי בכל שהוא, ובאם לא הי צוחל כל עיקר, וע"י שהרחיבו נעשה צוחל, אינו מעהר בשום מקום אלא באשבורן, אבל סגי בכל שהוא, נראה שעיקר הביאור צמח, דהנה כל מה שמכר כאן במקואות רוב, אם רבו הצוחלין על הנוטפין הרי הוא כמעין, ואם רבו הנוטפין על הצוחלין אינו מעהר צוחלין אלא באשבורן כמפורש לקמן בה"ג, אין זה מדין ציטול צרוב, שאין צוה דין ציטול, אלא שעיקר הדין הוא בהשם, אם יש שם רוב מים הצוחלין, יש לזה שם מעיין, והרי זה מעיין לכל הדין, ואם יש רוב הנוטפין, יש לזה שם מקוה ואינו מעהר אלא באשבורן, וכן הוא לענין מים שאובין ע"י המשכה, אם הי רוב ממי סאה מן הכשר, המקוה כשרה כמפורש בהרמב"ם למעלה בפ"ד ה"ח, שהוא ג"כ לא מדיני ציטול צרוב, אלא שהדין הוא שע"י רוב מים כשרין, יש לה שם מקוה שאינה שאובה, וכן מצינו לגבי כללים שכתב הרמב"ם בפ"י מהל' כללים ה"ו, אמר רחלים ואמר גמלים שטרפן זה צמח ועוה מהן עווה, אם הי החלי מן הרחלים הרי הכל כגמר רחלים והרי הוא כללים עם הפשתן

מ"מ לריך עצילה, וע"כ כל מה שהדין הוא, שאף שיש מיעוט המקפיד אינו חושך זהו משום שיש על רוב ציחא מים, וחשיבו כאילו יש ציחא מים על כל הגוף, וכן אם יש רוב ואינו מקפיד, ע"י שהמיעוט הוא בלא חליצה, ויש כאן ציחא מים חשיבו כאילו יש ציחא מים בכל הגוף והיות שפיר עצילה מעילה, וזהו רק אם הם גוף אחד, אבל השערות שאינן גוף אחד, ואינן בגוף האדם, אין מה שיש ציחא מים על הגוף עושה לציחא מים על השערות, ואינן מתצטלן להגוף, וע"כ לריבין לדון עליהן בפני עצמן, ואם רוב השערות בחליצה אף שרוב הגוף לא הי עליו חליצה, מ"מ אין כאן ציחא מים על השערות, שאינן כגופו, וע"כ ^{א"ת"ר התוספתא} היות חליצה ודוק היטב.

אולם מן הגאון הגדול רבי יצחק זאב סאליוויציג שליט"א אמר לי שגם הגר"ח זק"ל אמר כזאת בביאור דבריהם אך בוקשה לו, דא"כ דאין שערות כגופו, איזה שייכות יש בין שער אחד להשני, ודין שנידון על כל שער ושער בפני עצמו, ובמה חלוי החליצה צרוב שערות, ומה מוטיל הציחא מים של רוב השערות לגבי יתר השערות ול"ע, ונראה בזה דהנה הגמי אמר חת בשור חת הטפל לבשר וזהו שער, א"כ השער הוא טפל, והגדר בטפל הוא, שהטפל נחשב לחלק מהגוף, אבל הגוף הוא דבר נפרד בפ"ט, וזהו שמרבינן מאלה בשור שגם הטפל לריך עצילה, אף שהגוף הוא בפ"ט, מ"מ מאחר שטפל הוא והוא חלק מהגוף ע"כ לריך עצילה, וצוה סברי הגאונים מאחר שהגוף הוא נפרד וצפ"ע הוא, ע"כ אין ציחא המים שעל הגוף חשיבו לציחא מים גם על הטפל, וע"כ אם צרוב השערות יש חליצה, חושך ולא עלתה לו עצילה, וכ"ז כשאנו דנין השערות לגבי הגוף, הדין מאחר שהגוף הוא נפרד, אין ציחא המים שעל הגוף חשיבו לציחא מים על השערות, אבל כשאנו דנין השערות לגבי עצמן, בזה אמרינן שכן טפל להגוף והם חלק מהגוף, וגוף אחד הם, וע"כ אם יש ציחא מים על רוב השערות, שפיר חשיבו לציחא מים אף על יתר השערות, שכן גוף אחד, ודוק היטב.

א"ת"ר 1234567

ג) בהא שכתב הרמב"ם לעיל בפ"ג הכ"ה, כל ידות הכלים שכן ארוכים יותר מכדי לזרכן ועמיד לקולץ מטבילין עד מקום המדה, החום צוחלין דע"ג אי הקשה, והרי יש כאן חליצה דהוי מיעוט המקפיד שחושך גם צללים, וכאן ביתר מן המדה חושך, וחירלו שאיירי בידות הכלים העשויין כעין חוליות כאותן שלשלאות של צחל ע"ש, והנה הר"ש בפ"י ממקואות משנה ה', הקשה ג"כ קושיא זו שיש כאן חליצה, ודחה חירון החום, וכחצ ואין לומר דהוי כבית הסתרים דלא צבי ציחא מים, דמ"מ ראוי לציחא מים צעיין, ומסיק שמשמע בתוספתא, דאצית הסתרים בכלי לא חיושיין בחליצה ע"ש, ולע"ג האך מיושב לי שהוא צית הסתרים ולא צעיין ראוי לציחא מים בכלי, הרי מפורש צוחלין שם שהטעם דמספיק העצילה עד מקום המדה, הוא משום דעומד לחתוך כחתוך דמי, והרי מפורש שם שמה"ט אין זה נחשב לצית הסתרים לענין לעמא, שהדין דמגע צית הסתרים אינו מעמא, אבל אם לחתוך עומד כבר אין זה צית הסתרים יעווי"ש, ומה"ט צדין שיפסל גם חליצה מאחר שגלוי הוא, ואולי יש לחלק בין צית הסתרים לעמא לצית הסתרים לענין עצילה, כדאיתא צקודשין דכ"ה א', לענין לשון שלגבי עומאח הוא גלוי, ולגבי עצילה הוא טמון וי"ל, עוד יש להעיר, הלא אף שהוא צית הסתרים, אבל גם צית הסתרים לריך שיהי צחוק המים, אלא שאין לריך ציחא מים צחוק צית הסתרים, וכאן בידות הכלים שהם ארוכים אף שעומד לחתוך, אבל מקום החתך אינו כלל צחוק המים שהרי אין